

ANDREA TORNIELLI

S Františkem

NA CESTÁCH

V úvode rozhovor s pápežom

S Františkem
NA CESTÁCH

ANDREA TORNIELLI

S Františkem NA CESTÁCH

V úvode rozhovor s pápežom

FL Fortuna
Libri

Original title: Andrea Tornielli: IN VIAGGIO
Con un'intervista a Sua Santità
Copyright © 2017 EDIZIONI PIEMME Spa, Milano
Pope Frances interview
© 2017 Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano
www.edizpiemme.it
Cover photo © Vincenzo Pinto /AFP/ Profimedia
Cover Andrea Bonelli – art director Cecilia Flegenheimer

Slovak edition © Fortuna Libri, Bratislava 2017

Translation © Oľga Gavendová, 2017

Vydalo vydavateľstvo Fortuna Libri.

www.fortunalibri.sk

Zodpovedná redaktorka Oľília Škvarnová

Prvé vydanie

Všetky práva vyhradené.
Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať,
ukladať do informačných systémov ani rozširovať
akýmkoľvek spôsobom, či už elektronicky, mechanicky,
fotografickou reprodukciou, alebo inými prostriedkami,
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ISBN 978-80-8142-699-5

Úvod

Lampedusa, vstupná brána do bolestivých rán sveta

Vo štvrtok 7. marca 2013 ráno sa v synodálnej aule vo Vatikáne buenosaireský arcibiskup Jorge Mario Bergoglio prvý a jediný raz prihovril spolubratom kardinálom počas generálnych kongregácií, ktoré predchádzajú konkláve. Každý kardinál mal k dispozícii päť minút. Jemu stačilo tri a pol minúty. Podľa neho budúci pápež by mal byť „mužom, ktorý by prostredníctvom kontemplácie Ježiša Krista a adorácie Ježiša Krista pomohol cirkvi vychádzať zo seba na existenciálne periférie – na periférie tajomstva hriechu, bolesti, nespravodlivosti, náboženskej nevedomosti a nezájmu, na periférie myslenia, na periférie každej biedy“.

O šesť dní sa tento argentínsky kardinál po prvý raz objavil na balkóne Baziliky svätého Petra ako pápež František. Od tej chvíle vzťah medzi centrom a perifériami rázne vstúpil do magistéria prvého rímskeho biskupa, ktorý sa narodil a žil v jednom z veľkomiest južnej časti zemegule. Podľa štúdie Gianniho Valenteho uverejnenej v časopise *Limes* sa inšpiroval argentínskou filozofkou peronistkou Ameliou Podettiovou, odborníčkou na Hegela. Filozofka tvrdila, že Európa sa po plavbe okolo sveta, ktorú uskutočnil portugalský moreplavec Fernão Magalhães, začala na seba pozerat' inak. Veď pozerat' sa na svet z Madridu nebolo to isté, ako

pozerat' sa naň z Ohňovej zeme. Magalhães mal širšiu perspektívu a mohol vidieť veci, ktoré museli zostať ukryté pre každého, kto na všetko hľadel z centra kráľovstva.

Tieto jednoduché úvahy priniesla profesorka filozofie známa v Buenos Aires v čase, keď bol Jorge Mario kňazom a provinciálom Spoločnosti Ježišovej. Tie má teraz pápež František na zreteli, keď hovorí o perifériách. „Skutočnosť sa lepšie vidí z periférie než z centra,“ vysvetlil František v rozhovore pre farské noviny vo Villa la Càrcova, v slume buenosaireskej periférie. „Zvyčajne sa pohybujeme v prostredí, ktoré máme nejakým spôsobom pod kontrolou. To je centrum. O koľko dokážeme z neho vyjsť a vzdialiť sa, o toľko viac vecí objavíme.“

Výber ciest, ktoré pápež František uskutoční, nie je teda správne hľadať v geopolitických dôvodoch. Kľúč k pochopeniu je oveľa jednoduchší. Hoci František nerád cestuje, ako sám priznáva v rozhovore, ktorý otvára túto knižku, pokračuje v šlapajach svojich veľkých predchodcov, zvláštnym spôsobom zdôrazňujúc pozornosť, ktorú so záľubou venuje okrajovým oblastiam a hraničným situáciám. Uprednostňuje menšie krajiny, krajiny, ktoré majú ťažkosti, v ktorých môže svojou prítomnosťou povzbudiť do dialógu, podporiť úsilie o pokoj, zmierenie, o otvorenie nových ciest.

Toto všetko nemá nič spoločné s ideologickými postojmi alebo s nepriateľskými nárokmi či nárokmi tretieho sveta, ako tvrdia niektorí jeho kritici. Nemá to však nič spoločné ani s tými, čo si, naopak, Františkov odkaz vysvetľujú ako ošúchané frázy alebo jednoduché heslá.

Rozhodnutie zahrnúť do každej pápežskej cesty stretnutia s uväznenými a návštevy najchudobnejších štvrtí nie je marketingovým ťahom, ale vyplýva z nevyhnutnosti evanjelia „dotknúť sa Kristovho tela“ v zranenom ľudstve. František svojím osobným svedectvom ukazuje kresťanom, že je ne-

vyhnutné vyjsť na geografické a existenciálne periférie, nech už sa nachádzajú v zabudnutých oblastiach Strednej Afriky, alebo v človekovi v susednom byte, ktorý je sám a má ťažkosť. Treba sa nechať evanjelizovať a dať sa zraniť skutočnosťou, keď na ňu budeme hľadiť z inej perspektívy. Aby sme plakali s tým, kto plače, a radovali sa s tými, ktorí sa radujú, ukazujúc milosrdnú tvár Boha a jeho nežnosť.

Preto sa pápež na Filipínach, hoci pri prilete čelil menšiemu tajfúnu, odobral do mesta Tacloban na ostrove Leyte, aby objal tých, čo prežili supertajfún Haiyan (na Filipínach nazývaný Yolanda). Preto v Európe nenavštevuje veľké krajiny, ale krajiny sužované nepokojmi, ako je Albánsko s moslimskou väčšinou, utýrané komunizmom, alebo mestá ako Sarajevo v Bosne a Hercegovine, ktoré je symbolom vojny. Cestou na Svetové dni mládeže do Brazílie, ktorá bola v programe, čo mu zanechal jeho predchodca, počas svojej prvej cesty do Latinskej Ameriky sa rozhodol navštíviť Ekvádor, Bolíviu a Paraguaj, periférie Južnej Ameriky. Keď v nasledujúcom roku prišiel do Mexika, neodmietol navštíviť najjužnejší mexický štát Chiapas, aby sa tam stretol s domorodými obyvateľmi. Cestu ukončil v pohraničnom meste Ciudad Juárez, pričom potichu hľadel na hranicu, ktorú sa toľkí obyvatelia Južnej Ameriky pokúšajú prekročiť, keď zúfalo hľadajú lepšiu budúcnosť.

Táto kniha sa snaží priblížiť medzinárodné cesty pápeža Františka, počnúc cestou do Brazílie v júli 2013 a končiac cestou do Portugalska v máji 2017. Uzatvára ju rozprávanie o zákulisí pápežských letov. Kniha nechce byť geopolitickou analýzou a jej zámerom nie je ani ponúknuť prvú bilanciu putujúceho pontifikátu. V čase, keď sa množia rôzne komentáre, je jej autor presvedčený, že hlavnou úlohou reportéra je pokúsiť sa priblížiť skutočnosť, ktorej je svedkom. Úlohou čitateľa týchto stránok je, aby posúdil, či sa to aspoň čiastočne podarilo.

Kniha o medzinárodných cestách pápeža Františka by však nebola úplná, keby sa nezačala prvou cestou rímskeho biskupa mimo jeho diecézy. Ide o prekvapivú cestu na hranice Talianska, na ostrov uprostred Stredozemného mora, ktorého hlbiny sa zmenili na hrob pre tisícky detí, žien a mužov utekajúcich pred vojnou a chudobou. Návšteva ostrova Lampedusa, ktorú František stanovil na 8. júla 2013, nebola naplánovaná spoza stola. Pápež začal o nej uvažovať v polovici júna po správach o enteji potopenej lodi. Zrodila sa z bolesti a zo súcitu k úmrtiam. Pápež si neprial prítomnosť talianskych politikov či štátnikov ani sicílskych biskupov. Francescovi Montenegrovi, arcibiskupovi Agrigenta, potvrdil, že cesta sa uskutoční na pozvanie dona Stefana Nastasiho, ktorý je na ostrove farárom.

Na Lampeduse sa počas krátkych štyroch hodín, ktoré strávil medzi prístavnou hrádzou a farnosťou, rozprával s utečencami a naliehavo prosil Boha o odpustenie za tento „masaker nevinných“, dvadsaťpäťtisíc mŕtvych v priebehu dvadsiatich rokov. Cez omšu, ktorú slávil na oltári urobenom z vraku lode, s pastorálnym dreveným krížom z člna utečencov, všetkých vyzval, aby sa zobudili z „globalizácie ľahostajnosti“, z mydlových bublín, v ktorých žije ten, kto „si urobil pohodlie, kto sa uzatvoril vo svojom blahobyte, kto si uspal srdce“. Apeloval na tých, „ktorí svojimi rozhodnutiami na svetovej úrovni vytvorili situácie vedúce k týmto tragédiám“. Nabádal „na odvahu prijať ľudí hladajúcich lepší život“. Opísal pochybenia, ktoré „sú okovami smrti a vedú k preliatiu bratovej krvi“. Pripomenul, že múry egoizmu postavila „spoločnosť, ktorá zabudla plakať, spoločnosť bolesti“. A opýtal sa: „Kto dnes vo svete plakal nad týmito bratmi?“

Lampedusa, vstupná brána do bolestivých rán sveta. Lampedusa bola len začiatkom a tohto starého biskupa Ríma po-

chádzajúceho „z konca sveta“ priviedla, aby kráčal po mnohých ďalších perifériách. Aby objímal a nechal sa objasniť, aby utešoval a nechal sa utešiť, aby plakal a osušil slzy. Aby do pozornosti sveta priviedol miesta ako Bangui, hlavné mesto Stredoafrickej republiky. Toto mesto sa stalo centrom kresťanstva, keď pápež s týždňovým predstihom oproti Rímu slávil otvorenie Svätej brány mimoriadneho Jubilejného roka milosrdenstva.

*Starenka s pokožkou vysušenou
ako pergamen,*

interview s pápežom Františkom
o jeho cestách

Júl je mesiac, keď má pápež – aspoň teoreticky – pár dní dovolenky. V lete 2016 to však nebolo celkom tak. Tri týždne sa niesli v znamení ciest do Arménska a Poľska a František udelil aj niekoľko mimoriadnych audiencií, napríklad pre početnú skupinu chudobných, ktorí prišli z Francúzska na púť do Ríma. Dovolenka pre Františka znamená trochu spomaliť tempo, mať viac času na modlitbu a na čítanie, môcť sa väčšmi venovať neformálnym stretnutiam. Na tlačových konferenciách poskytnutých počas spiatočných letov zo zahraničných apoštolských ciest, v dlhých rozhovoroch s novinármi, ktorí ho na cestách po svete sprevádzajú, pápež František neraz hovoril o svojich pocitoch, o dôležitých stretnutiach, o udalostiach, ktoré ho na cestách osobitne dojali. Svoje skúmanie jeho ciest som sa rozhodol začať tým, že som mu položil niekoľko otázok. Prijal ma u seba doma, v Dome svätej Marty. V priestranej hale sa nachádza stôl s niekoľkými knihami a darmi, medzi ktorými dominuje veľký pozlátený kríž z fúkaného skla, zdobený polodrahokamami. Na truhlici vedľa vstupných dvier do miestnosti prerobenej na maličký pápežský apartmán je sadrová soška spiaceho svätého Jozefa. Tá je k dispozícii všetkým, čo žijú v pápe-

žovej blízkosti a pomáhajú mu. Úcta k svätému Jozefovi sprevádza Jorgeho Maria Bergoglia celé roky. Pod túto „verejnú“ sošku ukladá lístky s prosbou o milosť alebo s problémami, ktoré zverejuje veľkému patrónovi cirkvi, dôležitej osobe v prvých rokoch pozemského života Ježiša Nazaretského, ochrancovi jeho detstva. Pápež František má aj ďalšiu, „súkromnú“ sošku svätého Jozefa. Tá stojí na stolíku v jeho malej pracovni, vždy preplnenom knihami, spismi a dokumentmi. Halu stráži člen Švajčiarskej gardy v typickej uniforme, ktorý plní aj funkciu oddaného komorníka, možno z dôvodu voľnejšieho letného protokolu. „Vaša svätosť, prišiel váš hosť,“ oznámil pápežovi, nazrúc do jeho miestnosti. František hneď vyšiel. Salónik oproti vstupným dverám sa od mojej poslednej návštevy nezmenil, iba na stenách pribudli nevelké mozaiky pátra Rupnika.

Vaša svätosť, rád cestujete?

„Pravdupovediac nie. Nikdy sa mi cestovanie nejako nepáčilo. Keď som bol biskupom v Buenos Aires, prichádzal som do Ríma, iba keď to bolo nevyhnutné. Len čo sa dalo neprísť, necestoval som. Vždy mi ťažko padlo, keď som bol ďaleko od svojej diecézy, ktorá je pre nás biskupov akoby manželkou. Okrem toho ja mám svoje zvyky, dovolenka pre mňa znamená mať viac času na modlitbu a na čítanie, no na to, aby som si oddýchol, som nikdy nepotreboval zmeniť vzduch ani prostredie. Hoci aj to niekedy treba, napríklad keď máme v pôstnom období duchovné cvičenia Rímskej kúrie a všetci sa na týždeň presúvame do mestečka Ariccia.

Čakali ste na začiatku svojho pontifikátu, že budete musieť tak veľa cestovať?

„Nie, to som naozaj nečakal. Ako som povedal, cestovanie sa mi nepáči. A nikdy by som si nebol pomyslel, že budem cestovať tak veľa...“

Ako ste začali? A prečo ste zmenili názor?

„Celkom prvou bola cesta na ostrov Lampedusa. Uskutočnila sa v rámci Talianska. Nebola naplánovaná, nedostal som žiadne oficiálne pozvanie, ale cítil som, že tam musím ísť. Dotkli sa ma správy o migrantoch, ktorí sa utopili. Deti, ženy, mladí muži... Strašná tragédia. Videl som zábery, ako zachraňovali tých, čo prežili, videl som svedectvá o veľkorysom prijatí zo strany obyvateľov Lampedusy. Preto som vďaka svojim spolupracovníkom zorganizoval túto bleskovú návštevu. Považoval som za veľmi dôležité, aby som tam šiel. Potom nasledovala cesta do Ria de Janeiro na Svetové dni mládeže. Toto stretnutie som mal v programe, už bolo naplánované. Pápež chodieval na všetky Svetové dni mládeže. Ján Pavol II. naplánoval cestu do Kolína nad Rýnom roku 2005, ale pár mesiacov predtým sa vrátil k Otcovi a návšteva Kolína sa stala prvou cestou jeho nástupcu Benedikta XVI., pre ktorého to bol zároveň prvý návrat do rodnej krajiny ako pápeža. O ceste do Ria sa nediskutovalo, jednoducho bolo tam treba ísť a pre mňa to bol prvý návrat na latinskoamerický kontinent.“

To je jasné, na Svetových dňoch mládeže pápež nemohol chýbať. Ale čo ostatné cesty?

„Po návšteve Ria prišlo ďalšie pozvanie a za ním ďalšie. Prosto som súhlasil a istým spôsobom som sa nechal niesť okolnos-

ťami. No a teraz cítim, že musím cestovať, aby som navštívil jednotlivé miestne cirkvi a povzbudil som semienka nádeje, ktoré tam sú.“

Aké ťažkosti vám spôsobujú medzinárodné lety z fyzickej stránky?

„Sú náročné, ale momentálne môžem povedať, že ich zvládam. Možno sú ťažšie z psychickej stránky než z fyzickej. Potreboval by som viac času, aby som sa pripravil. Cesta sa nekoná len počas dní, keď sme vonku, v navštevovanej krajine či v krajinách. Jej súčasťou je aj príprava, ktorá sa obyčajne deje v čase, keď treba zvládnuť bežné povinnosti.“

Zmenili ste niečo v zaužívanej agende pápežských ciest?

„Nie veľa. Snažil som sa napríklad úplne vypustiť reprezentačné pohostenia. Je prirodzené, že predstavitelia navštívanej krajiny i bratia biskupi by si ma radi uctili ako hosťa, a nemám nič proti tomu, aby sme si spolu sadli za stôl. Napokon evanjelium je plné rozprávání a svedectiev, ktoré opisujú práve takéto okolnosti. Aj Ježišov prvý zázrak sa stal počas svadobnej hostiny. Vstúpiť do domu a stolovať s jeho obyvateľmi bolo z Ježišovej strany prejavom pozornosti a milosrdenstva, ktorý totálne menil sociálne zvyky, ako v prípade hlavného mýtnika Zacheja. A spomeňme si, že Ježiš po zmŕtvychvstaní s učeníkmi jedol, aby ich presvedčil, že je to on, a nie prízrak. Ak je však program cesty plný rôznych stretnutí – a to je takmer vždy –, to sa radšej najem jednoducho a rýchlo. Stačí mi málo, trocha ryže a zeleniny. Zvyčajne sa stravujem s najužším, najbližším sprievodom: s apoštol-

ským nunciom navštívenej krajiny, s mužom, ktorý je poverený organizáciou ciest – najskôr to bol doktor Alberto Gasbarri, teraz je to monsignor Mauricio Rueda Beltz, ďalej s veliteľom Domenicom Gianim a s ďalšími dvomi vatikánskymi žandármi, s dvomi členmi Švajčiarskej gardy a nakoniec s mojimi dvomi výbornými komorníkmi – sú to otcovia rodín, vedia robiť svoju prácu.“

Prečo na rozdiel od svojich predchodcov necestujete spolu s vašími dvomi osobnými tajomníkmi, monsignorom Fabiánom Pedacchiom Leánizom a Yoannisom Lahzim Gaidom?

„Lebo keď cestujem, nepotrebujem aj tajomníkov, stačia mi komorníci, ceremoniári a zvyšok sprievodu. Som veľmi spokojný s tým, ako moji osobní tajomníci vykonávajú svoju prácu tu. Dopoludnia pracujú každý vo svojom úrade a popoludní zasa so mnou.“

Vrátim sa k fyzickej námahe, pretože – a hovorím to zo skúsenosti nás novinárov, keď sprevádzame pápeža pri týchto príležitostiach – všetci ju cítime...

„Teraz mám slabú bronchitídu a myslím si, že je to dôsledok námahy z návštevy Arménska. Keď sa po ceste vrátim domov, do Vatikánu, obyčajne je prvý deň pomerne náročný a musím si oddýchnuť. Vždy však mám pred sebou tváre, svedectvá, obrazy, skúsenosti... Je to nepredstaviteľné bohatstvo a zakaždým musím konštatovať, že sa to oplátilo.“

Aké sú vaše najkrajšie skúsenosti?

„Určite je to kontakt s ľuďmi. Ak by sa ma napríklad niekto spýtal, aký je najkrajší zážitok z cesty do Arménska v júni 2016, rozpovedal by som mu, čo sa stalo na konci omše v meste Gjumri, stále mám ťažkosti vysloviť to správne. Na konci slávnosti na námestí Vartanants – prvej liturgickej slávnosti na tomto námestí vôbec – som nastúpil do otvoreného papamobilu spolu s arménskym biskupom Karekinom II. a s katolíckym biskupom Raphaëlom Minassianom. Prešli sme námestie a pozdravovali sme ľudí. Ku koncu cesty som zbadal starú ženu, starenku s pokožkou ako pergamen, vysušenou od slnka. Stála tam, zdravila nás a usmievala sa, pričom bolo vidieť jej dva zlaté zuby, aké sa kedysi dávali. Pokorne tam stála a zdravila nás. Zišiel som z papamobilu, aby som ju pozdravil a objal. Neďaleko stál tlmočník. ‚Prišla som z Gruzínska,‘ povedala mi. Na druhý deň, bol to posledný deň cesty, sme boli v Jerevane a ja som navštívil rehoľné sestry. Pozdravoval som ľudí, veľa ľudí, a sestry mi hovorili, že nikdy nevideli toľké davy pri ceste. A zrazu som stál pred tou pokornou starenkou – tou istou, ktorú som deň predtým objal v Gjumri. Najskôr cestovala osem hodín autobusom, aby sa dostala do Gjumri, potom prešla stotridsať kilometrov, aby sa dostala do Jerevanu a opäť uvidela pápeža. Stála tam, pokorná... To bola pre mňa najväčšia odmena. A je to v podstate aj dôvod návštev. Povedal to aj svätý Ján Pavol II. ako odpoveď na námietku, prečo cestuje, keď ľudia môžu prísť do Ríma, aby uvideli pápeža. ‚Chudobní necestujú,‘ riekol.“

Aké sú vaše pocity z nadšenia ľudí, ktorí celé hodiny čakajú, aby vás videli?

„Ako prvé si uvedomujem, že toto je ‚Hosanna!‘, ale ako čítame v evanjeliu, môže prísť aj ‚Ukrižuj ho!‘ Druhý pocit – pomôžem si udalosťou, o ktorej som kdesi čítal. Ide o to, čo povedal vtedajší kardinál Albino Luciani, neskorší pápež Ján Pavol I., o potlesku, ktorým ho vítala skupinka miništrantov: ‚Viete si predstaviť, že by si oslík, na ktorom sedel Ježiš, keď slávnostne vchádzal do Jeruzalema, mohol myslieť, že potlesk je určený jemu?‘ Pápež si musí uvedomovať, že on ‚nesie‘ Ježiša, svedčí o Ježišovi a o jeho prítomnosti, o jeho blízkosti, nehe k všetkým stvoreniam, osobitne k trpiacim. Preto som niekedy požiadal ľudí, ktorí kričali ‚Nech žije pápež!‘, aby radšej kričali ‚Nech žije Ježiš!‘. Okrem toho sa dajú nájsť nádherné vyjadrenia o otcovstve v jednom z dialógov blahoslaveného Pavla VI. s Jeanom Guittonom. Pápež sa tomuto francúzskemu filozofovi zveril: ‚Som presvedčený, že spomedzi všetkých hodností pápeža je najzávideniahodnejšie práve otcovstvo. Otcovstvo je pocit, ktorý zachvacuje ducha a srdce, ktorý sprevádza každú hodinu dňa, ktorý sa nemôže zmenšiť, ale rastie, lebo rastie počet detí. Tento pocit neunavuje, je skôr oddychom po akejkolvek únave. Nikdy som sa ani len na chvíľu necítil unavený, keď som zodvihol ruku, aby som žehnal. Nie, ja sa nikdy neunavím v žehnaní a v odpúšťaní.‘ Pavol VI. to povedal po návrate z Indie. Myslím si, že toto vyznanie vysvetľuje dôvod, prečo sa súčasný pápež rozhodli cestovať.“

Ktoré ďalšie spomienky na cesty sa vám vryli do pamäti?

„Nadšenie mladých v Riu de Janeiro, ktorí mi do papamobilu hádzali všetko možné. A takisto – tiež to bolo v Riu – dieťa, ktoré sa pretislo pomedzi ľudí, vybehlo po schodoch a objalo ma. Spomínam si na ľudí vo svätyni Madhu na severe Srí Lanky, kde ma prijali nielen kresťania, ale aj moslimovia

a hinduisti. Tam prichádzajú pútnici ako členovia jednej rodiny. Alebo prijatie na Filipínach. Stále mám pred očami gesto otcov, ktorí dvíhali svoje deti, aby som ich požehnal. Zdalo sa mi, že chcú povedať: ‚Toto je môj poklad, moja budúcnosť, moja láska, preň sa oplatí pracovať a obetovať.‘ Stretol som tam aj veľa postihnutých detí. Rodičia týchto detí ich neskrývali, ale mi ich predkladali, aby som ich požehnal, a svojim gestom vlastne hovorili: ‚Toto je moje dieťa. Je také, aké je, ale je to moje dieťa.‘ Tieto gestá sa rodia v srdci. Ďalej si spomínam na ľudí, čo ma prijali v Taclobane, takisto na Filipínach. V ten deň silno pršalo. Mal som vtedy sláviť omšu za tisícky obetí, ktoré zomreli pri tajfúne Haiyan, a zlé počasie ohrozilo samotnú cestu. Nemohol som však neísť. Veľmi hlboko sa ma dotkli správy o tajfúne, ktorý zničil túto oblasť v decembri 2013. Pršalo a ja som mal na sebe žltý plášť do dažďa a pod ním omšové rúcha. Omšu som slúžil, ako sa dalo, na malom pódiu, ktorým zmietal vietor. Po omši sa mi jeden z ceremoniarov zveril, ako ho dojalo a povzbudilo, že miništranti sa po celý čas usmievali. Usmievali sa aj mladí, otcovia a mamy. Prežívali skutočnú radosť napriek bolestiam a utrpeniu, že stratili domov alebo niekoho zo svojich blízkych.“

Vaša vtedajšia kázeň patrí k najdojímavejším. Prečo ste sa rozhodli toľko rás improvizovať?

„V Taclobane som hovoril od srdca k srdcu. Sú stretnutia a situácie, ktoré nás nemôžu nechať ľahostajnými, dotýkajú sa nás. Boli to skutočne silné chvíle. Cítil som sa zdrvený, takmer som nedokázal hovoriť. Hoci príhovor pripravený ešte pred cestou bol veľmi dobrý, musel som spontánne povedať, čo cítim, hľadiac do očí ľudí pred sebou. Toľkí ľudia zostali bez všetkého, toľkých zasiahol

tajfún! Slová mi prichádzajú na myseľ v tej chvíli, keď hľadím na ľudí a počúvam ich. Môžem tak robiť, keď rozprávam po španielsky alebo teraz, keď už je moja taliančina trochu lepšia – hoci stále je dosť obmedzená –, po taliansky. Ďalšie veľmi silné stretnutie sa uskutočnilo v Manile na Univerzite svätého Tomáša, keď sa ma jedno dievčatko s plačom spýtalo, prečo deti musia tak veľmi trpieť – chudobou, násilím, útlakom, zneužívaním... To dievčatko to všetko zažilo. Sú okamihy, keď nedokážeš človeku odpovedať, môžeš ho jedine objasniť a plakať s ním. Kultúra skartovania, do ktorej sme ponorení, bubliny nezájmu, v ktorých žijeme, spôsobili, že sme si na nespravodlivosť privykli a stratili sme schopnosť plakať. Musíme prosieť o dar slz a oplakávať nespravodlivosti a hriechy. Lebo plač nám umožní pochopiť nové dimenzie skutočnosti. A sú chvíle, keď uprednostním ticho a modlitbu, napríklad pred betónovým múrom v Betleheme, pred múrom pripomínajúcim všetky obeť terorizmu v Jeruzaleme, pri pamätníku na obeť Arménov z roku 1915 v Jerevane. Niekedy mám jazykový problém. Napríklad v Taclobane som hovoril po španielsky a monsignor Mark Miles to prekladal do angličtiny. Veľmi ťažko som nadväzoval kontakt s ľuďmi, keď som počas záverečnej omše v Manile, keď slávil sviatok *Santo Niño* – Svätého Jezuliatka, pred miliónmi ľudí čítal text kázne v angličtine. Zatiaľ čo v priebehu cesty do Spojených štátov amerických, keď som hovoril v Kongrese, som podľa môjho názoru dokázal dobre vyjadriť to, čo som chcel povedať, a že to bolo aj pochopené.“

Aký význam zohrávajú vo vašej komunikácii gestá?

„Veľký, povedal by som, že za istých okolností nemôžem bez nich hovoriť. Nestačí, aby som prečítal text, musím aj niečo urobiť. V novembri 2015 som mal na štadióne Kasarani

v Nairobi v Keni mladým hovoriť o tribalizme, ktorý vedie ku konfliktom pochádzajúcim z príslušnosti k rôznym kmeňom. Povedal som vtedy, že nad tribalizmom sa vyhráva počúvaním, keď sa brata opýtame, prečo je taký, aký je, a keď ho budeme vedieť počúvať. Vyhráva sa srdcom, dialógom a rukou podanou na zmierenie. Potom som niektorých mladých vyzval, aby prišli bližšie, a všetkých prítomných som požiadal – bolo ich tam asi sedemdesiat tisíc –, aby sa postavili a držali sa za ruky na znamenie proti tribalizmu, že sme jediný národ a naše srdcia musia byť ako naše spojené ruky. Toto gesto spravil aj prítomný prezident Uhuru Kenyatta spolu s ďalšími predstaviteľmi štátu. Myslím si, že blízka atmosféra vznikla aj v Mexiku na stretnutí s mladými a s rodinami alebo na Filipínach, keď som hovoril o svojej osobnej úcte k svätému Jozefovi a o riziku ideologických kolonizácií. Zostaňme ešte pri gestách. Páčilo sa mi, že keď som v Bangui pozdravoval obyvateľov moslimskej štvrte zhromaždených na malom štadióne, do papamobilu nastúpil ku mne aj tamojší imám. Drobným znamením bol i môj výstup z lietadla v Arménsku v Gjumri po boku s katolíkom, ako sa na dvoch bratov patrí. Niekedy gestá, hoci malé, povedia viac než veľa slov.“

V predchádzajúcej otázke som mal na mysli aj symbolické gestá, ako napríklad rozhodnutie otvoriť v predstihu mimoriadny Svätý rok milosrdenstva v Bangui v Stredoafrickej republike, a nie v Ríme...

„Stredoafriická republika je zabudnutou, veľmi chudobnou krajinou, napriek jej veľkým prírodným bohatstvám. Ísť tam a otvoriť Svätú bránu ešte skôr než prvú bránu v Ríme znamenalo dostať toto miesto a týchto trpiacich ľudí do centra kresťanstva. V Ban-

gui som mal možnosť prejavíť priateľstvo s moslimami, ktorí ma prijali v mešite. Potom sa do tohto mesta dostalo trochu pokoja vďaka prímeriu, ktoré pri tejto príležitosti uzavreli bojujúce strany. No veľmi hlboko sa ma dotkla chudoba. Detská nemocnica, ktorú som navštívil, je jediná, pričom nemá ani kyslík. Dojala ma táto návšteva aj objatia chorých detí. Teraz sa vďaka Bohu naši niekoľkí dobrodinci, ktorí sa usilujú priniesť trochu viac nádeje pre pacientov. V Bangui a v iných chudobných krajinách, ktoré som navštívil, ma oslovilo ešte niečo: veľké svedectvo misionárov. Sú to ľudia, ktorí trávajú svoj život tým, že milujú blížnych a pomáhajú im, ktorí sa stravujú, darujúc lásku a blízkosť. Sú ochotní položiť svoj život, len aby zostali blízki trpiacim, hladným, chorým, prenasledovaným. To je veľkosť cirkvi. Misionári sú semenkom, semenkom nádeje. Po skončení omše v Bangui som pozdravil starú rehoľnú sestru z Talianska Mariu Concettu Esuovú. Opýtal som sa jej, koľko má rokov. ‚Osemdesiatjeden,‘ odpovedala. A ja som mal ani nie o dva menej. V Afrike žije od svojich dvadsiatich troch rokov. Bola tam s malým dievčatom a správala sa ako stará mama. Prišla z Konga, cestovala aj loďkou. Je zdravotnou sestrou a pôrodníčkou, priviedla na svet tisícky detí. Celý svoj život darovala pre život, aby druhí mohli žiť. Napriek všetkému a napriek starobe tam chce zostať. Je veľa takých ako ona. Veľa rehoľníkov a rehoľníčok, veľa kňazov strávi svoj život, aby ohlasovali Ježiša, jeho evanjelium. Stretnutie s týmito osobami je skutočne krásne a veľmi mi pomáha.“

Čo sa deje po skončení cesty? Ako si spomínate na ľudí, ktorých ste stretli?

„Nosím ich vo svojom srdci, modlím sa za nich, modlím sa za bolestné a ťažké situácie, v ktorých sa nachádzajú. Modlím sa,